

СХВАЛЕНО

педагогічною радою
Кам'янець-Подільського ліцею
"Славутинка" Хмельницької
обласної ради,
протокол від 30.08.2023 №1

ЗАТВЕРДЖЕНО

директором Кам'янець-Подільського
ліцею "Славутинка" Хмельницької
обласної ради,
наказ від 31.08.2023 № 93-од

Алгоритми

реагування на виявлені або встановлені факти булінгу

у Кам'янець-Подільському

ліцеї "Славутинка"

Хмельницької обласної ради

Алгоритм реагування працівників ліцею на виявлені або встановлені факти булінгу домашнього насилля

1. При встановленні факту або підозрі на наявність булінгу та домашнього насилля діти, батьки або вчитель повідомляють про це адміністрацію закладу (в письмовій формі)
2. Якщо свідком насилля став педагог або інший працівник школи, то він має повідомити (у письмовій формі) директора ліцею незалежно від того, чи поskarжилась йому жертва насилля чи ні.
3. Директор ліцею має розглянути таке звернення та з'ясувати всі обставини булінгу чи домашнього насилля. Надалі директор ліцею скликає комісію з розгляду випадків булінгу чи домашнього насилля, щоб окреслити подальші дії.
4. Якщо комісія визнала факт булінгу чи домашнього насилля, то директор ліцею зобов'язаний повідомити уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей.
Проводиться:
 - безпосередня робота класного керівника, практичного психолога та соціального педагога з дітьми та сім'ями, що стали жертвами боулінгу чи домашнього насилля;
 - бесіда з учнями, що потерпають від булінгу чи домашнього насилля;
 - бесіда з сім'єю, де зафіксований акти домашнього насилля;
 - бесіда окремо з дітьми та батьками, що стали жертвою булінгу чи домашнього насилля та окремо з батьками-насильниками, визначення причин що призвели до даної ситуації та визначення шляхів її подолання;
 - відпрацювання навичок поведінки жертв та виведення їх зі стану жертви.
5. Якщо комісія визнала, що це був одноразовий конфлікт, то директор ліцею повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей. Проводиться безпосередня робота класного керівника, практичного психолога та соціального педагога з учасниками конфлікту та їх батьками.

Алгоритм роботи з дітьми-жертвами насилля

1. Встановлення контакту з дитиною, створення для неї умов для відвертої розмови.
2. Аналіз проблеми, збір інформації.
3. Діагностика факту насилля над дитиною і оцінка його наслідків для психіки.
4. Регулярність роботи з дитиною.
5. Вибір конкретного методу в роботі з дітьми-жертвами насилля залежить від віку, рівня когнітивного розвитку, виду перенесеного насилля, від стану психологічного і фізичного здоров'я.
6. Допомога у розпізнанні та адаптивному вираженні почуттів, що пов'язані з пережитим зловживанням і зневагою.
7. Опрацювання психологічної травми разом з підтримуючими батьками.
8. Робота з опорою на особистісні особливості, пов'язані з умінням управляти собою, своїми почуттями, своєю поведінкою.
9. Опрацювання психологічної травми в грі, фізичних вправах на психологічну розрядку, релаксацію, психодраматичних вправах, казкотерапії, піскотерапії, терапії водою, арт-терапії, музикотерапії, танцювальній терапії, роботі з пластиліном та глиною, серійному малюванні, роботі з емоціями, тощо.
10. Індивідуальна психотерапія.
11. Надання інформації куди звертатись по допомогу.

Алгоритм роботи з дітьми-булерами

1. Активізувати моральне почуття і сформулювати вибір. Головне завдання – вивести учнів зі «стайного» азарту в усвідомлену позицію, сформувати моральну оцінку того, що відбувається. Можна запропонувати дітям оцінити, який внесок вони зробили у хворобу класу під назвою «цькування».
2. Сформулювати позитивні правила життя в групі і укласти контракт.
3. Навчити дітей конструктивному спілкуванню.
4. Моніторинг і підтримка позитивних змін.
5. Важливо щоб дорослий (дорослі), який взявся виправляти ситуацію, працював систематично. Він повинен регулярно проводити бесіди, задавати питання: «як справи, що вдається, що важко, як допомогти».
6. Гармонізувати ієрархію. Ознака гармонійної групової ієрархії – відсутність жорстко закріплених ролей зірок, зірок другого плану і аутсайдерів, гнучке перетікання ролей: в одній ситуації лідером стає той, у другій – інший.
7. Для профілактики булінгу можна використовувати літературні твори, де висвітлюються проблеми цькування або споріднені з ними. У процесі обговорення прочитаного серед учнів виникає співпереживання і розуміння почуттів героїв. Для кожної вікової групи школярів можна підібрати книжки, під час обговорення яких, вони зможуть ідентифікувати себе з героями, котрі відчувають страждання.
8. Також можна організовувати колективний перегляд фільмів з подальшим їх обговоренням.
9. Інший вид такої творчої роботи – підготовка малюнків чи плакатів на тему «Стоп, насилля!», або «Я проти булінгу».
10. Тренінг асертивної поведінки. З метою зменшення агресивності і булінгу в ліцеї можна запровадити навчання асертивності.
11. Корекцію взаємовідносин з оточуючими; подолання егоцентризму (характерної риси агресорів); розвиток стійкого і виразного інтересу до якого-небудь виду діяльності; виховання вольових рис характеру (уміння доводити справу до кінця, досягати поставленої мети, уміння стримувати себе, зокрема в конфліктній ситуації); тренування уваги, спокою, терпіння.
12. Однією з можливих форм роботи, що спрямована на профілактику насильства у закладі освіти, може бути медіація – вирішення конфліктних ситуацій примиренням сторін через знаходження найкращого варіанта подолання проблеми, що задовольняє обидві сторони, за взаємним бажанням сторін знайти вихід із ситуації.

Алгоритм роботи з педагогами щодо попередження булінгу в освітньому середовищі

1. Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.
2. Ініціювання, обговорення та планування спільних дій адміністрації, соціально-психологічної служби, педагогічного колективу, учнівського самоврядування та батьківської громадськості, спрямованих на подолання виявлених недоліків у роботі закладу освіти з окресленої проблеми.
3. Накопичення матеріалів, що підтверджують актуальність проблеми у певному класі. Збір необхідної інформації психологом та соціальним педагогом про прояви булінгу серед підлітків у ліцеї.
4. Діагностика психологічної атмосфери, системи взаємостосунків між однокласниками, соціометрія у класних колективах, де виявлено булінг.
5. Виявлення булерів, а також реальних та потенційних жертв.
6. Створення умов недопущення явища булінгу.
7. Швидке і грамотне роз'єднання жертви з відповідними стресовими впливами булерів.
8. Роль учителя у такому алгоритмі має бути чітко визначена і досить обмежена. Учитель має надавати дитині-агресору та постраждалій дитині лише первинну допомогу, а потім передавати її фахівцям соціально-психологічної служби ліцею.
9. Узагальнення результатів спостережень та діагностики психологічної атмосфери у класному колективі.
10. Визначення переліку можливих дій, спрямованих на припинення агресивної поведінки учнів. Вибір найефективніших способів досягнення мети.
11. Проведення семінарів, тренінгів, круглих столів з педагогами заради збереження здорового мікроклімату у класному колективі та запобіганню проявів насильства.
12. Коригування наявних агресивних форм поведінки булерів та формування нових форм поведінки учнів переважно за допомогою прикладу педагогів.
13. Формування у педагогів навичок ідентифікації насильства як у своїй поведінці, так і в поведінці дітей з метою формування єдиного погляду на існуючу проблему. Недопущення проявів психологічного насильства до дітей з боку вчителів у вигляді порівнянь, навішування ярликів, ігнорування почуттів дітей та їхніх скарг на цькування.
14. Допомога педагогам у формуванні у жертв булінгу ціннісного ряду, способів соціалізації, стійкого ставлення до негативних явищ та негативних почуттів, у роботі з класним колективом з корекції поведінки, покращенні взаємостосунків та наданні допомоги дитині-агресору та дитині-жертві.

Алгоритм роботи з батьками щодо попередження булінгу в освітньому середовищі

Значну роль у виникненні булінгу відіграє сім'я: батьки як агресорів, так і жертв відрізняються неконструктивними стилями вирішення конфліктів, проблемами в комунікації. Стилі батьківського виховання, якого дотримуються деякі батьки не є ідеальним, і не є авторитетно-демократичним. Діти-агресори досить часто спостерігають ситуації насильства в сім'ї, а також зазнають тілесних покарань. Виникає так зване «коло насильства»: дитина бачить насильство в сім'ї, відтворює його в закладі освіти, а потім у власній родині, і цикл повторюється у наступному поколінні. У групі однолітків має місце ситуація соціального навчання: перший епізод насильницьких дій, що не отримав негативної оцінки з боку дорослих, стає «пусковим гачком» для поширення подібних ситуацій у групі. З метою запобігання насильства та булінгу в освітньому середовищі серед батьків слід проводити таку просвітницько-профілактичну роботу:

1. Ознайомлення батьків з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля та булінгу в освітньому середовищі
2. Ініціювання, обговорення та планування спільних дій адміністрації, соціально-психологічної служби, педагогічного колективу, учнівського самоврядування та батьківської громадськості, спрямованих на подолання виявлених недоліків у роботі закладу освіти з окресленої проблеми.
3. Ознайомлення із стилями батьківського виховання, та прийомами вирішення конфліктних ситуацій.
4. Створення умов недопущення явища булінгу.
5. Швидке і грамотне роз'єднання жертви з відповідними стресовими впливами булерів.
6. Формування у батьків навичок ідентифікації насильства як у своїй поведінці, так і в поведінці дітей з метою формування єдиного погляду на існуючу проблему.
7. Недопущення проявів психологічного насильства до дітей з боку батьків у вигляді порівнянь, навішування ярликів, ігнорування почуттів дітей та їхніх скарг на цькування.
8. Навчання батьків навичкам психологічної підтримки дитини.
9. Проведення просвітницько-профілактичної роботи направленої на подолання егоцентризму і розвиток емпатійних якостей, розвиток асертивних та гуманістичних комунікативних здібностей, адекватної самооцінки, самоконтролю та здатності до саморозвитку, критичності мислення, соціальної адаптованості й індивідуальних механізмів подолання важких станів і переживань, способів соціалізації, стійкого ставлення до негативних явищ та негативних почуттів.
10. Формування здатності до емпатії, довіри, співчуття застосування технології «Я - повідомлення», яка дозволяє щиро говорити про свої почуття та емоції, не звинувачуючи ні в чому інших людей.
11. Ознайомлення батьків із роботою центрів безоплатної вторинної правової допомоги та з телефонами гарячої лінії.

Алгоритм роботи з здобувачами освіти щодо попередження булінгу в освітньому середовищі

1. Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.
2. Ініціювання, обговорення та планування спільних дій адміністрації, соціально-психологічної служби, педагогічного колективу, учнівського самоврядування та батьківської громадськості, спрямованих на подолання виявлених недоліків у роботі закладу освіти з окресленої проблеми.
3. Накопичення матеріалів, що підтверджують актуальність проблеми у певному класі. Збір необхідної інформації психологом та соціальним педагогом про прояви булінгу серед підлітків у закладі освіти.
4. Діагностика психологічної атмосфери, системи взаємостосунків між однокласниками, соціометрія у класних колективах, де виявлено булінг.
5. Виявлення булерів, а також реальних та потенційних жертв.
6. Створення умов недопущення явища булінгу.
7. Швидке і грамотне роз'єднання жертви з відповідними стресовими впливами булерів.
8. Роль учителя у такому алгоритмі має бути чітко визначена і досить обмежена. Учитель має надавати дитині-агресору та постраждалій дитині лише первинну допомогу, а потім передавати її фахівцям соціально-психологічної служби ліцею.
9. Узагальнення результатів спостережень та діагностики психологічної атмосфери у класному колективі.
10. Визначення переліку можливих дій, спрямованих на припинення агресивної поведінки учнів. Вибір найефективніших способів досягнення мети.
11. Індивідуальна або групова (за необхідністю) психологічно-корекційна робота з жертвами булінгу.
12. Проведення семінарів, тренінгів, круглих столів, годин відкритих думок, бесіди з учнями щодо переваги здорового мікроклімату у класному колективі над проявами насильства.
13. Коригування наявних агресивних форм поведінки булерів та формування нових форм поведінки учнів переважно за допомогою прикладу педагогів.
14. За необхідності – залучення інших фахівців: психологів, психотерапевтів, представників служб у справах дітей, кримінальної поліції, громадських організацій тощо.
15. Формування у педагогів навичок ідентифікації насильства як у своїй поведінці, так і в поведінці дітей з метою формування єдиного погляду на існуючу проблему. Недопущення проявів психологічного насильства до дітей з боку вчителів у вигляді порівнянь, навішування ярликів, ігнорування почуттів дітей та їхніх скарг на цькування.
16. Подолання егоцентризму в учнів та розвиток у них емпатійних якостей, асертивних та гуманістичних комунікативних здібностей, адекватної

самооцінки, самоконтролю та здатності до саморозвитку, критичності мислення, соціальної адаптованості та індивідуальних механізмів подолання важких станів і переживань.

17. Формування у жертв булінгу ціннісного ряду, способів соціалізації, стійкого ставлення до негативних явищ та негативних почуттів.
18. Робота з класним колективом з корекції поведінки, покращення взаємостосунків та надання допомоги дитині-агресору та дитині-жертві.
19. Робота з дітьми що мають прояви агресивної поведінки спрямована на:
 - заміщення агресії серед дітей, які схильні до агресивного ставлення до інших;
 - розвиток соціальних та комунікативних навичок, індивідуального виявлення та призупинення проявів агресії, заміни агресивної поведінки на асертивну, формування та розвиток загальнолюдських моральних цінностей, толерантності.
 - корекцію взаємовідносин з оточуючими;
 - подолання характерної риси агресорів - егоцентризму;
 - розвиток стійкого і виразного інтересу до якого-небудь виду діяльності;
 - виховання вольових рис характеру: уміння доводити справу до кінця, досягати поставленої мети, уміння стримувати себе у конфліктній ситуації;
 - тренування уваги, спокою, терпіння;
 - формування вміння аналізувати свої почуття і почуття інших людей, а також вміння із розумінням ставитися до індивідуальних відмінностей у різних людей, виробляти навички справлятися з міжособистісними проблемами цивілізованим шляхом;
 - не доручати дітям із вираженою агресивністю керівництво однолітками чи молодшими дітьми - це може спровокувати прояви жорстокості;
 - зняття емоційної та м'язової напруги за допомогою елементів арт-терапії, малювання, ліплення, орігамі, роботи з кляксами, слухання музики, споглядання картин, використання «мішечку для крику», рухливих ігор, маніпуляції зі старим папером або газетами, «листочками гніву», робота з легенькими м'ячиками, які можна кидати в мішень, м'якими подушками, які можна копати, жбурляти, штовхати;
 - навчання навичкам розпізнання і контролю негативних емоцій, формування у дітей потреби говорити про свої проблеми, профілактика накопичення негативних емоцій за допомогою методики «Камінчик у черевичку»;
 - формування здатності до емпатії, довіри, співчуття застосування технології «Я - повідомлення», яка дозволяє щиро говорити про свої почуття та емоції, не звинувачуючи ні в чому інших людей.